

առջ հայրենիքին, ինչպէս եւ Հայոց ազգի բեր-
կաւ թանկանքն եւ նորա երգերից շատերը
ժողովուրդը երգում է և, (Արժան, 1887. թ. 5.)

Մեծ նշանակութիւն ունի նոյնպէս՝ «Եւրո-
պայում քաղ յայտնի իրիտիկոս եւ գրականութեան
պատմութեան մասնագէտ Բլայբրոյթի (Bleib-
treu) քննադատութիւնը, որն որ Ռուսաց նշա-
նաւոր գիտաբան Վոմա Լ. Տոլստոյի գրուածներու մէջ
(ի հարկէ ոչ բոլորի) կը տեսնէ «գաղափար գեղե-
կութիւն, փոքրիկութիւն եւ դիտողութեան շու-
րու թիւին», իսկ Ռ. Պատկանեանի «Երեք վէպերի»
համար կը խոստովանի՝ թէ «գիտողութեան ար-
դարեւ հիացման արժանի սրտութիւնը եւ պարզ,
ընտելեան հաւատարմութեան մեւ զար-
մուծեալ են այս ընթերցանութիւնը վերին աստիճանի
հրապուրիչ։ Եւ որքա՞ն իրամտեւեցողքն ընդ առ-
տական տիպարով, այլ կատարեալպէս ամփոփ պատ-
կերներ, որոնք ոչիցը եւ վերջ ունեն։ Այս տեղ
մարդ տեսնում է թէ ո՞ր է գնում եւ ի՞նչպէս»
(Արժ. 1887. թ. 1.)

Եւ այս բոլոր թանկագին արժանաւորու-
թեանց տերն ստիպուած է այսօր աշխարհէ իւր
ազգաբնակիչներուն համար։ Դա՛մ ամենայն դէպ խոս-
տովանի, որ շատ ցաւալի է։ Միթէ գէտմար բան
էր ամբողջ ազգի մի համար՝ իւր բանաստեղծը գնել
այնպիսի վիճակի մէջ, որ ապահոված լինի, հոգ
չունենայ ապրուստը հոգալու կողմէ եւ աւելի
եռանդամբ ինքզինքը նուիրէ իւր հայրենագիւտ
տաղանդին ժաշկութեան։ Անցեալ 1886 տարւոյ
սկիզբները՝ Արժանի շարժութիւններին նախա-
նկենականութեամբ պատարասութիւններ տեսնուեցան
Բանաստեղծին շնորհակալ յորեքեան հանգիստնոր
կերպով տեսնելու։ Գանձաժողով կարգեցաւ Թի-
ֆլիդի առաջնակարգ անձնացմէ, ինչպէս, պղ. Բա-
ղդասարկու Մատինեան, Մանթապէս, Ելիւ. Բէհ-
բուտեան, Արգ. Բովհաննիսեան, բայց թէ ի՞նչ
գործ տեսաւ այն յանձնաժողովը՝ հասարակու-
թեան յայտնի չէ։ Երեւեմանի առթիւ Պր. Գր.
Չախուշեան հրատարակեց գեղեցիկ զբօսի մի
առնական լեզուով — Հայկական Բանաստեղծութեան
յառնակ։ Ռոմանով Պոլսեանի վերնագրով. (Ռոստով,
1886.) — բայց այսու ամենայնիւ յորեքեանը չկա-
տարուեցաւ. պիտի իրար որո՞՞ւմ մտապահայի մէջ.
— ոչ դե պիտէ։ Գանձաժողով սակայն, որ մեր հասա-
րակութիւնը շուրջիկ փորձով ապացուցանէ թէ
նա գիտե՞ ըստ արժանւոյն գնահատել իւր արդիւ-
նաւոր գործիչներու աշխատութիւնը։ Արտահանը,
որ ինչպէս Պր. Չախուշեան կը վկայէ իւր իշխան
զբօսի մէջ, մեր տաղանդաւոր բանաստեղծն ալ
առանց վճատելու, սիրով եւ իրեն յատուկ հաւա-
տարմութեամբ կը յարատեւէ իւր փառաւոր ըն-
թացի մէջ, դանձեր տակնեկով, այդպէս, հայ-
կական գրականութեան բանաստեղծական ծնունդին
վերայ, որ տարաբնուութեամբ գեղեցիկ շատ աղքատ է...
Մեր Բ. յօդուածը կը վերաբերի Ռուսահայոց
գրականութեան մի այլ պայմանաւորում, Բաժնիքին։

Բաթում, 20 Մարտի, 1887:

(Էդուարդին)

Կ. ՏՈՒՐՆԱՆ

ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՅ ԼՐԱԳՐԱԿԱՆ Ի ՍԿԶՐԱՆԷ ՄԻՆԵՆԻ ՄԵՐ ԺԱՄՆԱԿԷ

Ս. ՀՐԱՆՆ

Ի ՍԿԶՐԱՆԷ ՀԱՅ ԼՐԱԳՐԱԿԱՆ ՄԻՆԵՆԻ 1880:

(Էդուարդին)

Ինչպէս ամեն նոյնպէս ազգային լրագրու-
թեան սկիզբը չի կրնար կամայական կամ պա-
տահական համարուիլ։ Լրագրութիւնը կարելոր
եւ անհրաժեշտ իր մին է, զոր մարդկային բա-
նաւոր միտքն ի հարկէ պիտի ծնանէր երբ առ-
գելք մը չէր խափաներ զայն։ Վասն զի մարդ-
կային միտքն իւր գիտութիւն ծանուցանելու, առ-
օրեայ ուրախական կամ նորանշան գեղեցիկ
իւր ընկերացն նաեւ մինչեւ ի ծագս աշխարհի
հոգեւորական բնական միտում մ'ունի։ Այս մի-
տումը կրնայ յազեցնել միայն լրագրութիւնը։

Սակայն լրագրութեան սկսելուն անհրա-
ժեշտ կարելոր էր տպագրութիւն եւ թղթա-
տարութիւն։ Տպագրութեան օգտով միայ խօսելն
աւելորդ գործ է. իւրաքանչիւր տող տպակալ,
թէ եւս Վոլոթիսեանի եւ կամ Արգալ Դպրի՝
հայ տպագրութեան հօր՝ նախատիք ու թշնա-
մանք բովանդակէ, միշտ պատիւ է անոր։ Առա-
ջին գրքով որ տպուեցաւ, լրագրութեան սերմը
ցանուեցաւ, որ եւ շատ տեսնեց բուսաւ եւ
անցաւ, մինչեւ կրնայ ըստիլ այսօր՝ որ տպա-
գրութիւնը լրագրութեան համար էր եւ աւելի
լրագրութեան գործածութեան սահմանայ։
Նոյնպէս թղթատարութիւնն որչափ յընթաց
ժամանակաց գիւրացաւ, նոյնչափ լրագիրը բազ-
մացան եւ գիւրաւ կրցան իրենց գոյութիւնը
պահել։

Ո՛ր, երբ եւ որմէ եղած է սկիզբն ազգային
լրագրութեան. խնդիր հետաքրքրական եւ ցան-
կալի։ Եթէ ցայսօր շատ քաղաքներ կը կուռին
իրարու հետ՝ զՀոմերոս իրենց ծոցէն ծնած ցու-
ցնելու, նոյնպէս մեր մէջ ալ քանի մը քաղաք
կ'երեւայ թէ իրարու հետ կը մրցին հայ լրագրու-
թեան անդրանկութեան իրաւունքը կորցնելու։

Եւրոպայի անձնաւոր լրագրութեան Առաջադիւ
գոյութեան, առաջին հայ լրագիր կը ծաննայ
Դիմիւ Ինքնաշարժ երկաթալուծներին, որ
1812ին ղեկնեցին սկսաւ։ Պատահական Հայերէն
Դպրութեան (երես 470) «Հայերէն տպագրու-
կան գորուածոց մէջ, կ'ըսէ, առաջին կրնան տե-
պուիլ ժամանակի կարգաւ Տրեբիզոնի կո-
չուած տետրակներն, որք 1799 — 1802 տարի-
ներուն մէջ հրատարակուած են ի վենետիկ»:

